

infoblad

2020

op **Z**

www.op-zet.nl

Het dorp Rosenthal

Leven in **Z** 1:220

Inleiding

Het historisch verhaal

Natuurlijk ben je al eens eerder door Rosenthal gekomen. Dat was op weg naar het openluchtmuseum. Het dorp zelf heb je nooit bezocht, maar men zegt dat het de moeite waard is. Dan moet het vandaag maar eens gebeuren, want er is een jaarmarkt. Met de trein reis je naar station Rosenthal. Als je het pittoreske station verlaat sta je op een pleintje met drie huisjes op een rijtje. De buitenste twee hebben trapgevels. Wie hier bekend is noemt ze 'Drei Geschwister'. Er wonen meerdere gezinnen in. Daarachter gaat het steil omhoog richting het vroegere Ross Fort. Straks ga je hier een rondwandeling maken, maar eerst wat meer over de historie...

Het maakverhaal

Aan Rosenthal bouw ik al vanaf 1972 tot nu toe en het is nog altijd niet klaar. De bouw op zich is al een hele geschiedenis. Ik had toen nog geen idee dat het Rosenthal zou gaan heten. Het begon met minidiorama Ross Fort van karton, fineer en Das-klei. Door 50 jaar hobbyen ontstonden verschillende methoden voor het bouwen opZ. Die komen in Rosenthal bijna allemaal voor.

In dit infoblad gaat het om drie dingen:

Een aantal bouwmethoden komt aan de orde met hun resultaat.

Het modulesysteem verdeelt het dorp over drie modules die bij elkaar moeten passen.

Tenslotte is de ontwikkeling verwerkt in een historisch verhaal dat Rosenthal tegen over Thalbrück zet. Elk bouwprobleem leverde ook weer een stukje historie op.

Geniet van je wandeling door Rosenthal...

Colofon

redactie: Robert Thalbrück

contact: thalbruck@op-zet.nl

info: www.op-zet.nl

De website op-zet.nl en de daarbij behorende PDF's verschijnen kosteloos als uitgaven van niet commerciële aard voor hobbyvrienden van spoor Z, 1:220. Zij geven primair de visie van de redactie weer. Voor citaten van derden is de redactie niet aansprakelijk.

Commentaar, aanvullingen en correcties zijn welkom, maar aan eventuele fouten kunnen geen claims worden ontleend. De redactie behoudt zich het recht voor wel of niet te rectificeren.

Geheel downloaden en afdrucken van de PDF's bij de website op-zet.nl (op eigen kosten) is toegestaan, mits niet voor commerciële doeleinden. Geheel of gedeeltelijk kopiëren hiervan naar andere websites is niet toegestaan.

Citaten, afbeeldingen of (deel)uitgaven van de website op-zet.nl en PDF's mogen alleen worden gebruikt voor niet-commerciële doeleinden, mits met voorafgaande schriftelijke toestemming van de redactie van opZ.

Inhoud

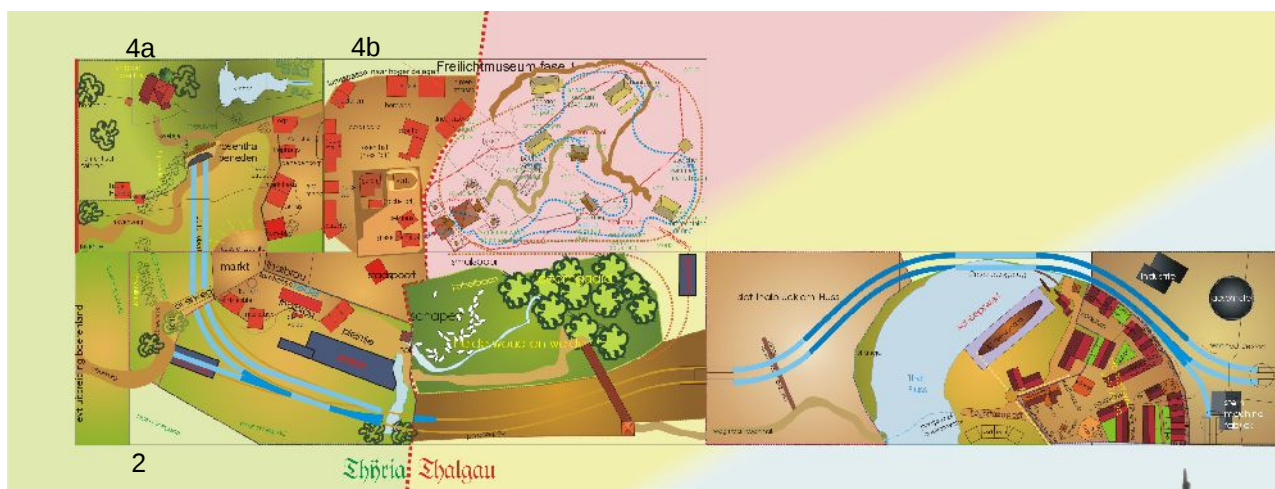
2	Inleiding	20	De korfvlechter
4	Ross Fort	21	Uitkijkmarkt
5	Rôche Fort	22	Hotel Mum-Bay
6	Diorama's delen	23	Haus Händler
7	Huizen bouwen	24	Wartehaus
8	Groen Rosenthal, Drei geschwisters	25	Levenskunst
9	Bouwmethoden opZ	26	Villa's
10	Bouw Rats Keller	27	Haus Oberdorf
12	Station Rosenthal	28	De Galerijen
13	Locstation bouwen	29	Bellhaus & Gläsene haus
14	Thalbrau oud	30	Haus Mitteltorf
15	Thalbrau nieuw	31	Kruittoren
16	Detaileren	32	Haus von Stauf
17	Samenloop	33	Het markthuis
18	Wandeling	34	Loge
19	Ratssubbe	35	Alte Tor

Ross Fort

De geschiedenis van Nieder-Thalgau is oud. Het is het lagere deel van de landstreek Thalgau dat zich al in vroege eeuwen ontwikkelt. Vanaf het jaar 200nC zijn er Romeinen die vanaf een bergtop, boven het langgerekte rivierdal, macht uitoefenen vanuit hun toren, een burgus. Dat is aan de ene kant van de rivier Thal Fluss. Maar aan deze kant loopt de handelsweg waarop Bructeren reizen naar de heuvels en verder door de bergen van Germania. Het volk van nijvere boeren uit deze

heuvels, zoekt in de eerste eeuwen toch vaak bescherming in het oude Romeinse Castrum van Thal Bruec, tegen rovers op de handelsweg én zelfs tegen het volk van Thÿria. Ross Fort ligt namelijk precies op de grens van Thÿria en de Thalgau, maar heeft zich vanwege deze handelsweg altijd op Thal Bruec gericht. Toch heeft het er in de Middeleeuwen naar gestreefd zélf stadsrechten te verwerven. Het Ross Fort was dan ook een vestingwerk, waarvan nu alleen de Alte Tor, de kruittoren en het Wartehaus nog over zijn. Sinds die dagen heeft Rossfort (Fort BarbaRossa) een eigen Magistrat die het dorp vanuit het Haus Oberdorf bestuurt.

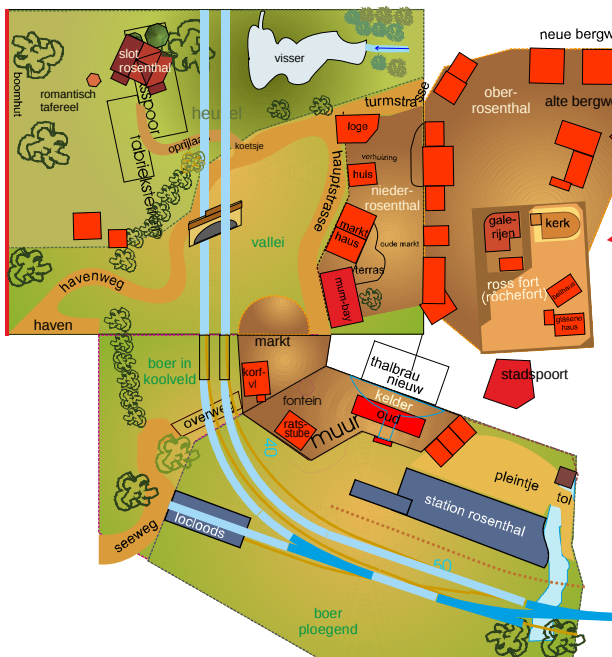

Ross Fort ligt op de grens van Thÿria en Thalgau

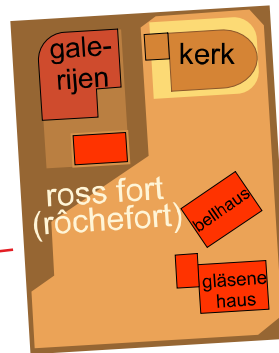
werktekening

De landkaart die ik voor Rosenthal maakte is hierboven afgebeeld. Het ligt nu op drie modulen: 2, 4a en 4b. (zie MIM 9) Dat maakt het nodig aan die tekeningen veel zorg te besteden. De grenzen moeten met elkaar kloppen en ook de zichtlijnen naar andere diorama's. In je hoofd zie je het dan voor je. Het is alsof het al bestaat en je het alleen nog even moet omzetten in materiaal. Door de tijd ontstaan veel schetsjes uit de losse hand. Een voorbeeld is de Alte Tor. Ik schetste in het Belgische Rochefort in 1972 al gebouwen die later Ross Fort ofwel het later Rosenthal gingen vormen.

Het dorp Rosenthal

Ross Fort
(Rôchefort)
uit 1972

Minidiorama 'Rôchefort' opgenomen in Rosenthal

Rôche Fort Keuze

De naam Ross Fort, afgeleid van het Frankische RôcheFort, komt mogelijk uit de tijd van Carl de Große. Hij is een Landesrat die destijds rond 800nC triomfen vierde tegen de Saracenen. Hij resideerde te Aachen en had in Nymegen een Fort Barbarossa. Hier langs de Thal Fluss is aan Thÿrische zijde ook een Frankisch Fort ontstaan met die naam. Dat sleet af tot Ross Fort.

Een zo'n Frank was ene Ardubard (hier zegt men Ardu Baert) die de eerste stenen capella bouwde in Thal Bruec. Aan de oostkant van Ross Fort is in die tijd de Oster Tor gebouwd, later bekend als de Alte Tor, die toen hoog boven de buitenste muren van het Fort uittorende. Het fundament zou nog Romeins zijn.

De keuze om dit dorp te maken staat los van de bouw van de Elisabethdom. Het is veel eerder ontstaan. Ik ging op 12-jarige leeftijd (1970) met mijn ouders op vakantie naar de Belgische Ardennen en maakte daar schetsjes van het plaatsje Rôchefort. Rond mijn 14de resulteerde dat in een diorama op schaal Z. Mijn 'Rôchefort' werd later in het dorp Rosenthal opgenomen.

De rest van Rosenthal is pas vanaf die tijd ontstaan en het is nog altijd niet klaar. De bouw op zich is al een hele geschiedenis. Tijdens de lange bouwtijd schreef ik er ook nog een geschiedenis bij. Ik heb er in die jaren een complete 'historie' van Thalgau omheen geweven.

In dît verhaal kijk je door de ogen van Rosenthalers. Zij wonen in de omgeving van de beroemde stad Thal Brück en keken met afgunst naar zijn grootheid.

Diorama's delen

Ober-Rosenthal is een los diorama op de 80cm-module nr. 4b. Op deze module bevindt zich ook het Freilichtmuseum. De basis is van hardschuim. Dit isolatiepaneel is tamelijk exact in vorm te snijden en dan nog licht vervormbaar. De lagen van 25mm zijn gestapeld tot het landschap de juiste hoogten had. Ze zijn vervolgens met boekbinderslijm verbonden. Met schuurpapier (k80) werd het afgerond en afgewerkt met een spateltje zelfhardende klei.

Een nog kleiner gedeelte is het oude diorama Ross Fort (Rôchefort) van 1972. Dat is gebouwd op een kartonnen basis, gevuld met proppen papier en afgewerkt met DAS-klei. De oude huisjes zijn nog van karton en teakfineer.

Oorspronkelijk was Ober Rosenthal groter dan nu. Dat komt doordat er voor het multis-quaresysteem rechts een puntje af moest. De brouwerij ging naar het diorama van station Rosenthal die op module nr. 2 staat.

De afgeknipte muurhuizen zijn verplaatst naar het Rosenthal zelf. Dat is een dal waar het dorp naar is genoemd. Het bevindt zich op module nr. 4a Nieder-Rosenthal. De bouw daarvan wordt beschreven bij MIM 8, samen met het slot Rosenthal.

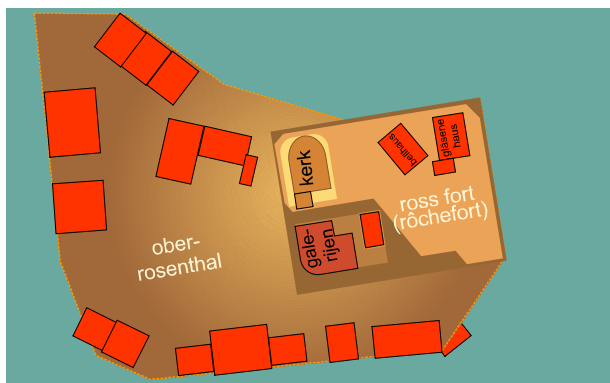
Station Rosenthal bevond zich vroeger op één diorama samen met sporen. Dat bleek onwerkbaar. In het nieuwe modulesysteem is het station gesplitst in twee diorama's. Op het ene ligt het station zélf met de brouwerij Thalbrau en enige huizen. Op het andere is zijn locstation ondergebracht en een landelijke scène met boeren. Het station zélf ligt op een plaat multiplex van 3mm. Een deel ervan is opgehoogd met hardschuim. Daarin bevindt zich de bierkelder van Thalbrau. Ook het locstation heeft een multiplex basis. De velden daarbij zijn bekleed met diverse stoffen zoals supravilt en voorzien van bomen en struiken uit allerlei materialen.

De oude basis van diorama Ober-Rosenthal

Het oude diorama Ober-Rosenthal

Tekening van het nieuwe diorama Ober-Rosenthal.

Het nieuwe diorama Ober-Rosenthal

Tweespalt

Rond 800 beslist een zekere Willibrord dat er in Thalgau een kapel moet komen. Hoewel men ter plaatse al een kapel heeft, gewijd aan Sankt Maarten, waarvan de heidenen van Thal Bruec overigens niets moeten hebben, wordt de nieuwe toch dáár gebouwd! Dit leidt tot blijvende tweespalt met het jaloerse Ross Fort. Die tweespalt komt ook door het onvermogen van burchtheer Odulph om in Ross Fort pacht te innen. Ze dreigen zich zelfs bij invallen van de Phrýssen aan te sluiten.

Wanneer in 870nC dé Thal Bruec, een tolbrug, wordt gebouwd, leidt dat tot een zekere rust daar de mensen meer contact met elkaar krijgen. Vanaf dan gaan Ross Forters ook naar de markten van Thal Bruec en sommigen zelfs naar de nieuwe kerk die er is gebouwd.

Huizen bouwen

De oudste gebouwen zijn die van Ross Fort. Ze zijn ontsproten aan kinderlijke fantasie want ik was pas twaalf. Het kerkje, van 1970, is van karton. Het uientorentje is van DAS-klei.

De huizen om de kerk maakte ik rond 1972 ook uit karton, dat ik beplakte met fineer. Ook het vakwerk, de luiken, de trappen en balustrades, net als de buitenmeubels, het hijswerk en de balkons zijn van fineer. Bruggetjes en hekken zijn deels uit zeer fijne fineerstroken, deels uit rood karton.

In 1972 waren alle ramen nog met potlood getekende ruitjes. Later zijn ze uitgesneden en van roeden voorzien uit kunststof horrengaas, fijn metaalgaas of geprinte sheets.

Foto uit 1972 van het minidiorama 'Rôchefort'

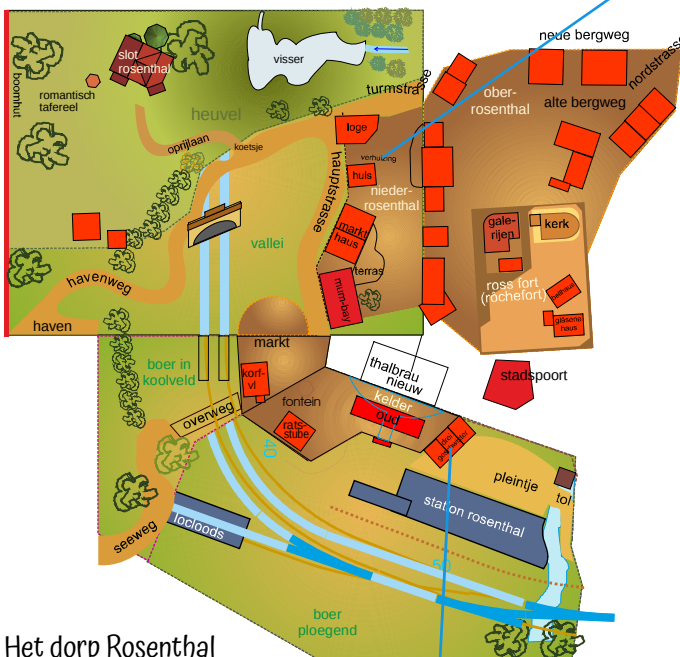
Foto uit 2020. Nu is het Ross Fort, onderdeel van Rosenthal.

Groen Rosenthal

Een ruime eeuw later, in 1996 onder Sebastian I lopen de spanningen weer op. De Thal Burg wordt dan een onneembare vesting. Aan Sebastians onderdanen worden de kleuren **rood**, **geel** en **blauw** verstrekt om zich af te scheiden van Ross Fort. De Thyringers gaan dan juist **groen** dragen. Aan de oude markt in Ross Fort wordt later nog een **groen** Treppenhaus gebouwd dat verwijst naar de oude kleur. Over de kleuren vind je meer in infoblad Burcht & Kathedraal 3b.

Het groene treppenhaus

Het dorp Rosenthal

Drei geschwister

De drie huisjes bij het station zijn bijna de oudste, van 1971. Ze zijn getekend op karton van een schoendoos en de etages zijn alle precies 10mm hoog (ruitjespapier). Ik kreeg als jochie een pakje afval van teakfineer dat ik gebruikte om het karton te beplakken.

De drei geschwister uit 1971. Rechts met al uitgesneden ramen.

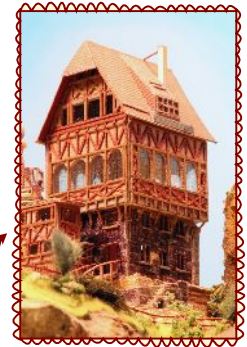
Jaren later sneed ik de vroeger in potlood getekende ramen uit en voorzag ze van kunststof horren-gaas. De dakjes vernieuwde ik met rood karton omdat het fineer was gespleten. Zo werden het échte dakpannen..

Slot Rosenthal
porselein

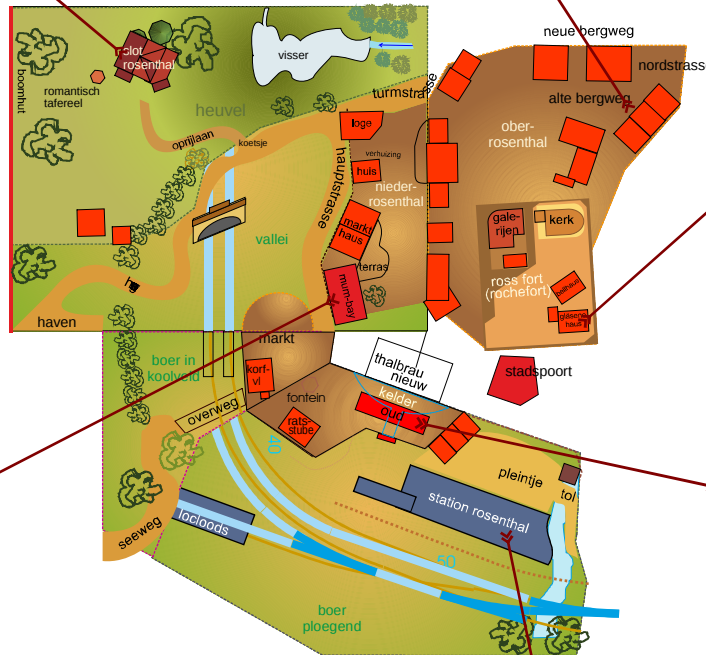
Drie huisjes
fineer

Gläserne Haus
fineer

Hotel Mum-Bay
fotokarton

Thalbrau oud
fineer

Station Rosenthal en goederenloods
porselein en realistische materialen

Bouwmethoden opZ

Door de tijd heen ontstonden verschillende bouwmethoden voor gebouwen opZ. In Rosenthal komen ze bijna allemaal voor. Eerst was er natuurlijk de schoenendoos en het fineer voor de eerste drie huisjes. In mijn database worden fineer huisjes nog altijd met een F aangeduid.

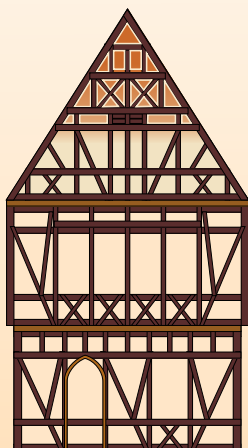
Mettertijd had ik zakgeld genoeg voor kunststof bouw pakketjes. Die veranderde ik allemaal naar mijn eigen smaak. Kunststof huisjes, categorie K, komen hier niet voor, maar wel in het stadsdeel 'Kunststad' van Thalbrück.

De ontdekking van zelfhardend porselein leidde tot het slot en het station Rosenthal categorie P.

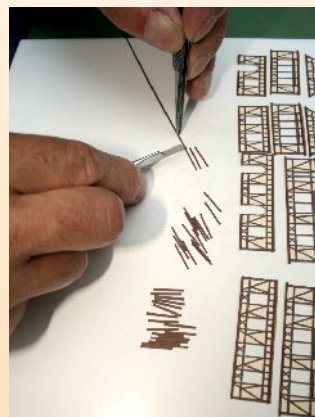
De laatste jaren teken ik gebouwen met de PC en bouw ze in zo realistisch mogelijke materialen: steen is dan porselein, hout is fineer. De goederenloods bij het station is een voorbeeld van Categorie K. Dunne vlakken zijn nu van fotokarton. Bij de ramen ben je natuurlijk beperkt tot inkjet sheets. In het Freilichtmuseum van Rosenthal vind je ook gebouwen in die categorie. Zoals de Burgus en het Castrum.

Bouw Ratskeller

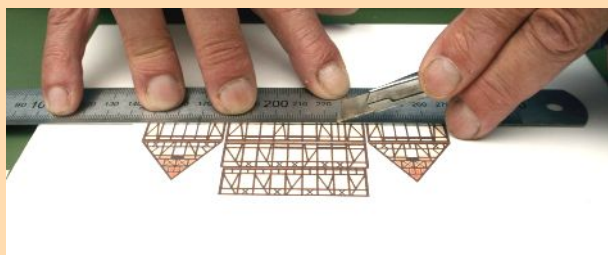
Rond 1995 begon ik met de pc te tekenen in Corel Draw. Nu kon ik gebouwen vrij reële maten geven en afdrukken op fotokarton van 170gram.

Ook het vakwerk is van fotokarton, maar donkerbruin. Ik snijd daar reepjes van 0,6 of 0,8mm en lijm die met verdunde houtlijm.

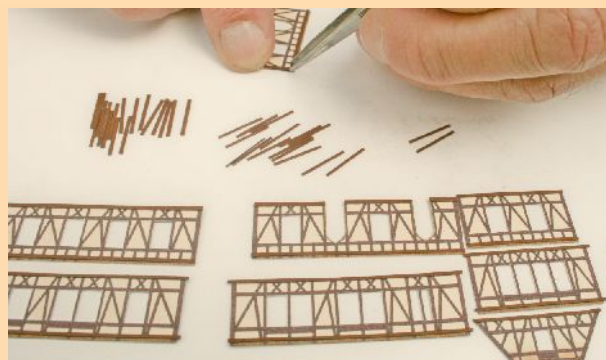
Vervolgens sneed ik de raamopeningen uit met een breekmesje.

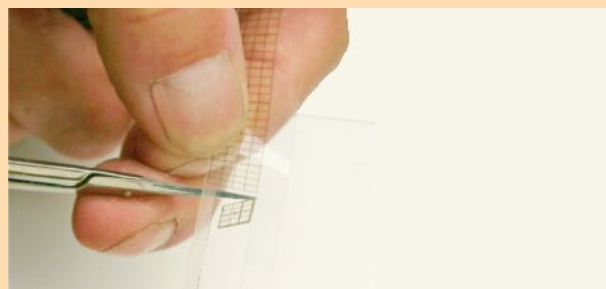
Als het mesje niet heel scherp is rafelen de snijlijnen hier en daar. Dat werk ik af met een mini-schaartje.

Het meeste werk is het op maat snijden van al die latjes, maar het resultaat mag er zijn.

Ramen en roeden zijn van inkjet sheet. De huisjes worden gemonteerd met superglue en versterkt met houtlijm (zie lijm temmen).

De daken laat ik meestal los om er later nog verlichting in te kunnen maken. Ook de schoorstenen op het dak zijn van karton, maar voorzien van koperen pijpjes.

Dak en schoorsteen zijn van karton

De reclameborden druk ik af op hoogglans fotopapier en knip ze uit. De frames van uithangborden zijn van gebogen koperdraad van 0,25mm.

De zeskantige fontein is op dezelfde manier geprint. Op het dak bevindt zich een gouden kraaltje met een vaantje van 0,15mm messing aan een koperdraad van 0,3mm.

De zeskantige fontein

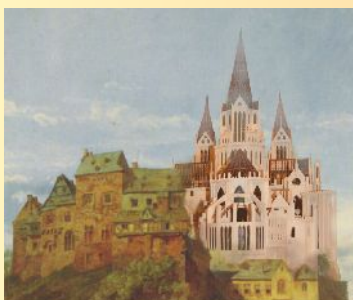

De Ratsstube met de Ratskeller eronder

Détente

Rond 1122 heerst de Habsburgse keizer over heel Thalgau. Thal Bruec heeft dan al stadsrechten. Ross Fort is geneigd zich hiervoor juist tot het huis van Bourgondië te wenden. Met verbijstering ziet het de bouw van een enorme kathedraal aan midden in de Thal Burg. De burcht wordt steeds meer met het klooster Sankt Sebastian geassocieerd. Dan noemt men het de Sabastiansburg. Ook in Ross Fort wordt gebouwd: muren en torens om het dorp tot een Thÿringse stad te verheffen. Maar in 1200 hebben ze nog steeds geen stadsrechten.

Er is dan wél een sluwe magistraat die door magister Christophulus, de bouwheer van Thal Bruec, iets byzonders bij de burchtheer gedaan krijgt. Wanneer het koorgewelf van de kathedraal in 1272 wordt gesloten wordt het op 19 november plechtig gewijd aan Elisabeth, de moeder van Johannes de Doper, maar tevens aan de kort tevoren heilig verklaarde Elisabeth von Thÿria, echtgenote van Ludwig IV.

Vandaag de dag is dat amper voorstelbaar, maar dat gebaar leidde toen tot ontspanning tussen het dorp en de stad. Toch is die détente maar tijdelijk want een eeuw later is het al weer raak...

Station Rosenthal

Station Rosenthal is, helemaal anders, geboetseerd uit zelfhardend porselein naar voorbeeld van een plastic bouw pakket van station Neuffen, dat destijds niet op schaal Z verkrijgbaar was. Het Porselein rolde ik uit tot een vlak van ca 2mm. Daarna liet ik het half uitharden om er vervolgens de ramen uit te snijden en het vakwerk in te krassen. Wanneer dat was uitgehard, tussen twee glasplaten om het vlak te houden, werkte ik het met een vijltje en schuurpapier af.

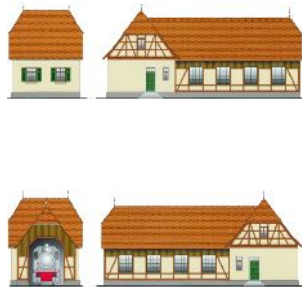
Ook de daken ontstonden zo. Daar drukte ik dan een kunststof plaatje dakpannen in dat precies hetzelfde profiel in spiegelbeeld opleverde. Tenslotte beschilderde ik de gevels en het dak met acrylverf.

In eerste instantie maakte ik ook alle houtwerk van dit porselein, maar dat werd zeer breekbaar. Bovendien heeft het zijn charme om hout ook echt hout te laten zijn en dicht bij de materialen van de werkelijkheid te blijven. De aangrenzende goederenloods is dus van geschilderd finer, maar heeft wel een stenen dak. Ook het laadperron is van finer. De kisten en tonnetjes zijn allemaal zelf gemaakt uit fijne latjes.

Locstation bouwen

Het locstation, de benaming voor een locloods met werkplaats en woonhuis, is het eerste dat is afgeleid van een niet zelfgemaakte tekening. Het komt uit Eisenbahn Journal special 1, 2017, Lokstationen, p17. De enkelsporige locloods in Heiligenstadt is uit 1915 en heeft typisch Ober-Frankisch landelijk vakwerk.

Het locstation met iets meer vakwerk opZ

Het is verkleind naar schaal Z en gebouwd uit allerlei soorten effectkarton. De locloods zelf heb ik ingericht als werkplaats met een werkbank, kasten, gereedschap, een paar affiches en een werkschema aan de muren. Op de zolder van het aangrenzende woonhuis bevindt zich een Z-modulenbaan en een vitrine op Z, dus 1: 4840! Het dak heeft echt spantwerk en een rookkap met schoorsteen die de originele tekening niet heeft.

Rechts op zolder een Z modulenbaan (1:4840!)

Notwehr?

In plaats van hun eigen dorp tot stad te ontwikkelen verliezen de bewoners van Ross Fort zich in jaloezie: de dom van Thal Bruec komt af, evenals de beroemde kapellen met miniaturen. Er logeren daar koningen en in 1359 zelfs een olifant! Reden genoeg, toch?

In 1415 is Handrich III burchtheer te Thal Bruec. Het zijn woelige jaren voor hem. Hij moet de legering van een garnizoen soldaten toestaan in zijn

burcht. Het is uit 'Notwehr' zegt men, maar waarvan komt die nou eigenlijk? Weet Ross Fort er meer van? Al sinds 1411 gaan zij om met de Markgraf van Brandenburg. Deze Sigismund wordt in 1422 keizer en bezet Sebastiansburg om de macht van Zijn Luxemburgse huis te vergroten.

Ross Fort profiteert ervan en probeert wéér stadsrechten te verkrijgen, maar hun voorsprong duurt slechts 14 jaar.

Thalbrau oud

De oudere brouwerij Thalbrau is ook van karton uit een schoenendoos, bekleed met geel geverfd fineer. De ramen hebben een hele historie. Oorspronkelijk waren de ramen alleen met potlood ingetekend. Ik heb dat aan één kant opzettelijk zo gelaten. Aan de andere kant heb ik rond 1981 de raampjes uitgesneden. Ik studeerde toen bouwkunde en kreeg de beschikking over kalkpapier. Daarop tekende ik met Oost-

Indische inkt de roedeverdeling en kleurde ze in met viltstift. Nog later vond ik voor de kleine ramen kunststof horrengaas genoeg, maar de laatste ramen van 2020 worden afgedrukt op inkjetsheet waarop ik de originele tekening van 1972 weer ga terugbrengen. Het dak was vroeger van geel fineer, dat ging splijten. Rond 1990 verving ik het door geel karton waarvan het profiel op dakpannetjes lijkt.

Thalbrau (1972) met getekende ramen en fineer dak.

Thalbrau (1981) met kalkpapier ramen en karton dak

Rosenthal

Halverwege de 15de eeuw groeit aan de Thal Fluss een nieuwe nederzetting bij herberg Steyn Bock. Vele Ross Forters trekken erheen en vestigen zich daar. Daarmee is de tegenstelling tussen dorp en stad voor langere tijd uit de aandacht. Voor het dorp Ross Fort komt zelfs een nieuwe naam in zwang: Rosenthal. Dat heeft te maken met het Grote altaar van Harmen da Brueg voor de Elisabethkathedraal. Dat is

gesneden door een houtsnijdersfamilie uit het Rosenthal die met rozenhout werkt. Ze worden mettertijd de Rosenthaler Beeldsnyders genoemd. Door hún roem krijgt het hele dorp de naam: Rosenthal.

Thalbrau nieuw

De nieuwe brouwerij is deels vast op module 2 gebouwd en deels op het losse stationsdiorama. Voor het ontwerp maakte ik op internet een behoorlijk uitgebreide studie van brouwerijen. Zo kwam vast op de module de opslagkelder met de expeditie. Die sluit aan op de bierkelder die in het stationsdiorama onder het oude gebouw van Thalbrau ligt. Op de expeditie zit nu het diorama van de begane grond. Dat heeft een groot boograam waar doorheen je de

koperen bierketels kunt zien en de achterliggende bierkelders. Daar weer boven verrijst de 19de eeuwse brouwerij Thalbrau met een realistisch ingedeeld interieur. Het gebouw is helemaal van fotokarton dat is bedrukt met stenen en dakpannen opZ. Ook de bij behorende schoorsteen is zo gemaakt, maar gedrukt op rood karton van een oude archiefmap. De ladders en het hekwerk zijn van zwart horrengaas. De reclameborden zijn op fotopapier gedrukt.

Thalbrau (2019) is gelaagd gebouwd met fotokarton

Detaileren

visueel nut

Om de mate te bepalen waarin je detailleert beschrijf ik het begrip visueel nut in infoblad Schip op schaal 1. Het daarin besproken realistisch materiaalgebruik draagt bij tot het visueel nut.

In Rosenthal gaat het vooral om oudere maaksels waarin dit principe nauwelijks is toegepast. De specifieke detaillering wordt mede bepaald door wat er zich in de straatjes afspeelt. De scenery is in het algemeen zeer gedetailleerd uitgewerkt. Lees meer over Visueel nut op de site bij TipZ

landschap en figuren

Voor het landschap gebruik ik vaak vilt of allerlei stoffen in aardekleuren. De rotsformaties bestaan uit hard schuim, bekleed met zelf hardende klei.

Bomen

De bomen zijn zorgvuldig geselecteerde takjes van Thijmwortel, Buxus of ander 'kronkelig' materiaal. Deels zijn de skeletten uit gedraaid koperdraad en klei. Ze worden aangekleed met geverfde en gemalen vlokken en soms met een vleug gekleurd zand. Naaldbomen zijn gemodificeerde pijpenragers en vlokken afknipsels daarvan, soms zelf ingedraaide draden met uitgeplozen wolresten in de juiste kleur. Losse rotsblokken zijn van kurk of echte steentjes.

De Preisertjes zijn versneden, verbogen en geboetseerd met 2-componentenkit. Maar er zijn ook zelf geboetseerde mensen en dieren op een skelet van karton met soldeertinnen pootjes.

Samenloop

Rond 1500 legt Kaiser Maximiliaan I de basis voor de machtsontplooiing van de Habsburgers. Hij trouwt Maria van Bourgondië en verenigt zijn huis met de rijke Nederlanden en Franche-Comté. Het lijkt of Thal Bruec en Rosenthal hier door onder een noemer zijn gebracht, maar tijdens de jaren van reformatie blijken *die van Rosenthal* meer aan de kant van de opstandigen te staan dan *die van Thal Bruec*.

Er schijnen zelfs enigen uit Rosenthal met de plunderingen te hebben mee gedaan in de Elisabethkathedraal. Dat is dan ook zo ongeveer het laatste. Daarna luwen de tegenstellingen en gaat het leven zijn gang.

Rond 1609 staan Rosenthalers en Thal Brueckers broederlijk naast elkaar op de brug en verlustigen zich aan een zeldzaam verschijnsel, een schip!

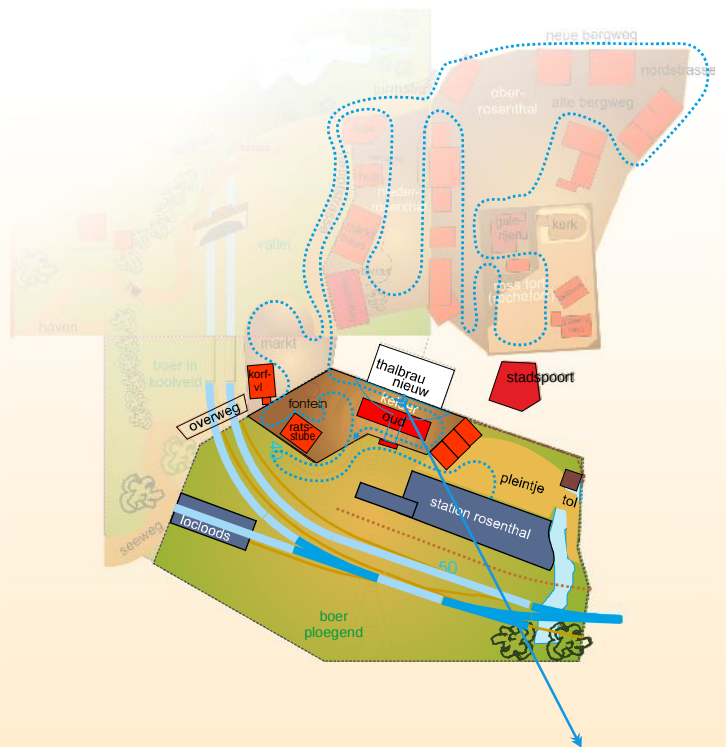
Nimmer hadden de eenvoudige burgers, en hun burchtheer dan alleen nog in de wateren der levant, een heus zeeschip onder zeil aanschouwd.

Zelfs de boeren wendden hun gelaat naar de splijtende waterspiegel waar het statig schip hun stad zou aandoen voor haar doop door de koning, die speciaal voor deze gelegenheid op de Sebastiansburg zou verblijven om de inwijdingsdienst te volgen in de Elisabethdom, die hoog boven de rivier met haar stille zwaan uittorende.

Wandelen

Genoeg. Dat van die boot heb ik al eens eerder gelezen. Tijd voor de wandeling. Zo te zien kun je maar op één manier Rosenthal in. Je moet ervoor naar links vanuit het station en komt dan langs twee grote deuren met een brouwerijwagen ervoor. Kennelijk is hier dus een diepe bierkelder van de firma Thalbrau verscholen achter de muren van het oude Ross Fort.

Links oud Thalbrau (1972) en rechts het nieuwe (2019)

Als je omhoog kijkt zie je een geel gebouw, de oude Weizenbrauerei. Links van het station ga je met een steile slingerweg omhoog om er te komen. Er staat een bord op: Thalbrau. Daarachter staat een nog veel groter gebouwencomplex van de latere brouwerij. Rond 1850 was er in Rosenthal verzet tegen de bouw van deze typisch Thalbrückse brouwerij

met zijn dominante schoorsteen. Nu brouwt men hier een plaatselijk beroemd 'blau' biertje dat aangenaam smaakt. Genaamd naar een blauw bloempje dat alleen hier groeit: het Korenklokje of Franciscuskelkje. Achter de hoge boogramen van de *nieuwe* Thalbrau zie je de koperen brouwketels vol Korenklokjes...

Rats Stube

Nu moet je kiezen, links of rechts. Links kom je bij de dorpsfontein, rechts bij de brouwerij. Links gaat richting het lagere deel van het dorp: Nieder-Rosenthal. Bij de fontein wordt je uitgenodigd er een muntje in te werpen wat geluk brengt.

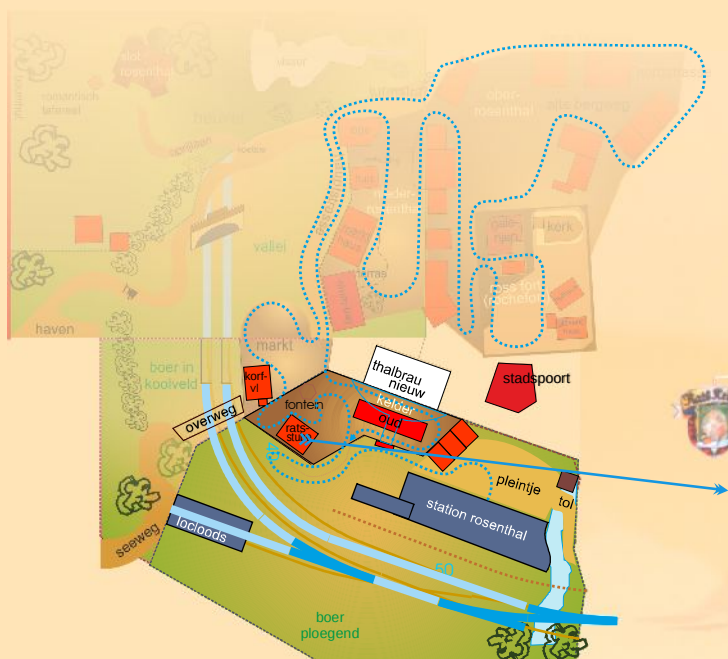

Je diept er één op en voelt al meteen dat het werkt want je wordt nèt niet aan gereden door een brouwerskar met paard. Verder naar links staat de Rats Stube. Het is een zeer oud vakwerkhuis met uithangborden.

Er zijn twee deuren, de linkse is van de Rats-Keller die zich net als de bierkelder van Thalbrau onder in het bolwerk bevindt. Waarschijnlijk is er ook een onderaardse verbinding met de brouwerij, want in de Rats-Keller wordt het Korenklokje geschonken.

Het is er binnen gezellig. Op de eerste verdieping oefent het plaatselijke zangkoor met de ramen open. Je komt bijna in de verleiding, maar nee. Je kwam voor de wandeling en die maak je ook. Je bekijkt het vakwerkhuis met al zijn details en uithangborden...

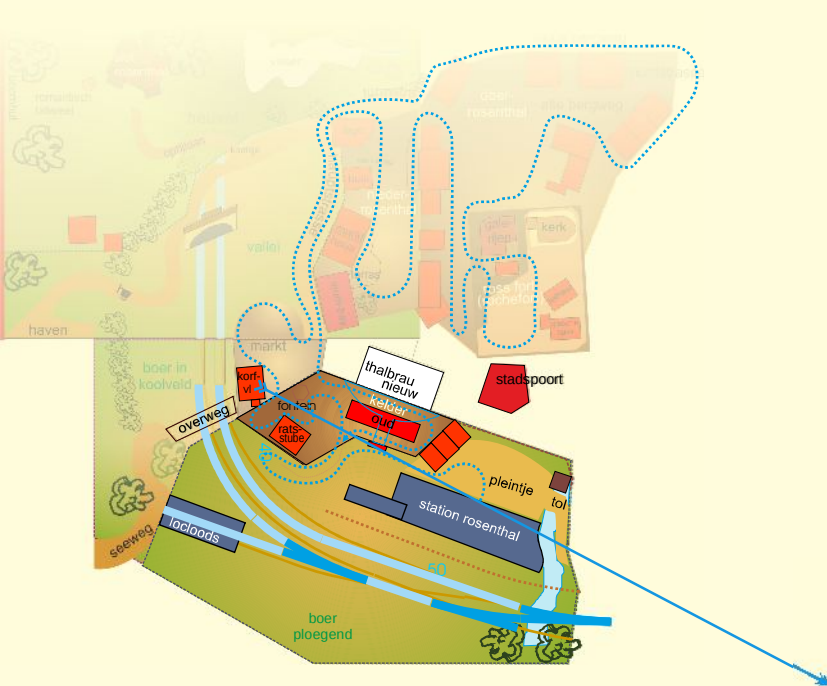
De Rats-Keller onder de Rats Stube

De korfvlechter

En passant ben je de korfvlechter tegen gekomen. Hij doet je denken aan zo'n tuinkabouter, een bolle man met een ringbaardje. Hij draagt een grote bos biesen die hij beneden uit het Rosenthal heeft gehaald, zegt hij. Je loopt meteen maar mee naar zijn vlechterij. Daar staan alle mogelijke manden en korven buiten en ook op een richel aan de eerste verdieping.

De vlechter gaat weer aan de slag en heeft volop werk, want hij moet nog korven vlechten voor de hopoogst. “Wat een mooi ambacht, straks koop ik zo’n mand.” Aan de spoorkant van het huis is een hijsbalk met een mand waarmee zijn vrouw de boodschappen optakelt.

Terwijl je bezig bent een mooie mand uit te zoeken dendert ergens beneden een stoomtrein voorbij. Je spoedt je naar de rand van de muur, maar ziet hem links nog nét om de bocht in de verte verdwijnen. Kop op, straks komt er nog wel één langs...

De korfvlechter

Uitkijkmarkt

Er is hier ook een markt met een uitkijk waar je een tijdje blijft, maar er komt geen trein meer. Dat zal je altijd zien. Helemaal links aan de overkant van het spoor zijn boeren aan het werk. Ze ploegen een akkertje. De vogels strijken kwetterend achter hen neer om wormen te peuzelen.

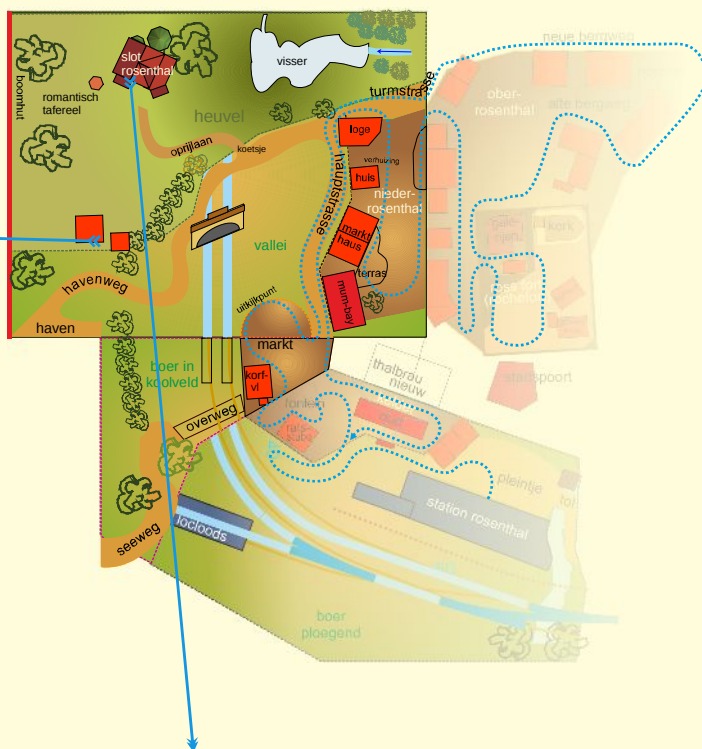
Vanaf dit terras is een mooi uitzichtje omlaag door het Rosenthal, de vallei met die naam, richting de Thalsee, waar een vissersbootje dobbert. Daar is het haus Händler en het Wartehaus.

Het Wartehaus

Haus Händler

Aan de overkant van de vallei staat het slot Rosenthal en helemaal rechts, heel hoog, ligt dan Ober-Rosenthal. Je slentert nog wat rond op de markt en komt weer aan de straat ter hoogte van de schoorsteen van de brouwerij.

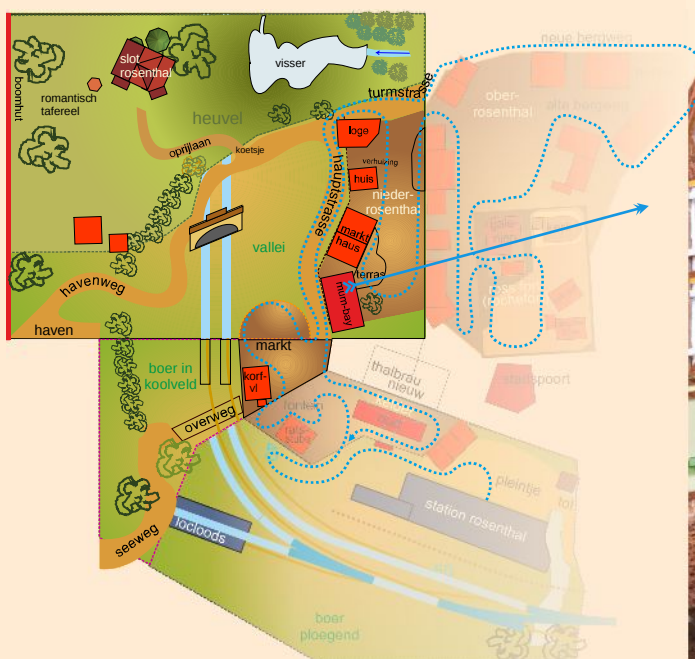

Hotel Mum-bay

Hotel Mum Bay

In de Hauptstrasse zie je rechts boven je een indrukwekkend gebouw dat bijna lijkt te zweven hoog boven de vestingmuur van het oude Ross Fort. Het is het prachtige hotel Mum-Bay. Ooit begon hier een Beierse jonge man in een klein huisje kamers te verhuren.

Later trouwde hij met een Indiase vrouw. Ze maakten er samen een Gasthaus van dat door de jaren heen is uitgegroeid tot een hotel restaurant.

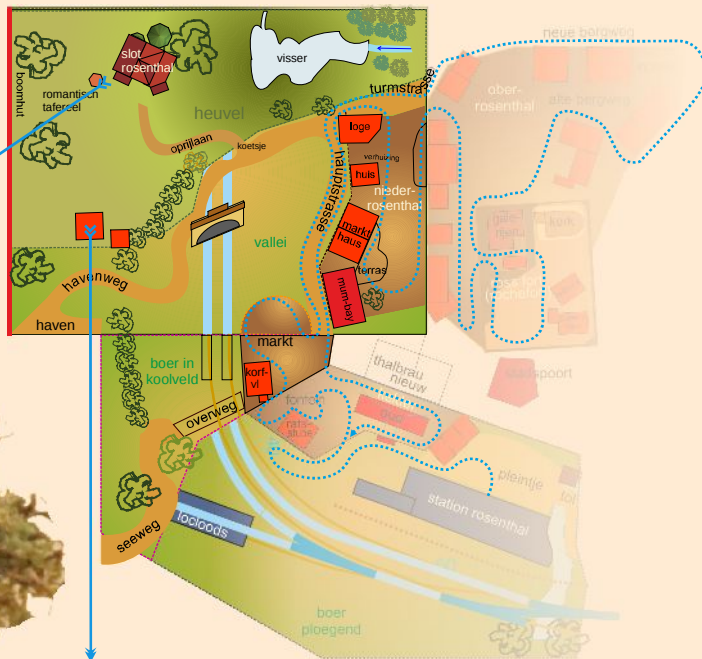
Het gebouw werd later uitgebreid met een tweede pand. Het heeft nu twee sprookjesachtige torentjes en een zogenaamd Belvédère, een terras dat zwevend aan de vestingmuur hangt. Je kunt er overigens heerlijk Indiaas eten. Nu was zij afkomstig uit Mumbai (Bombay) en hij uit Bayern. Dat hebben ze gecombineerd in de naam van het hotel: Mum-Bay. Straks moet je het ook eens boven van de andere kant bekijken.

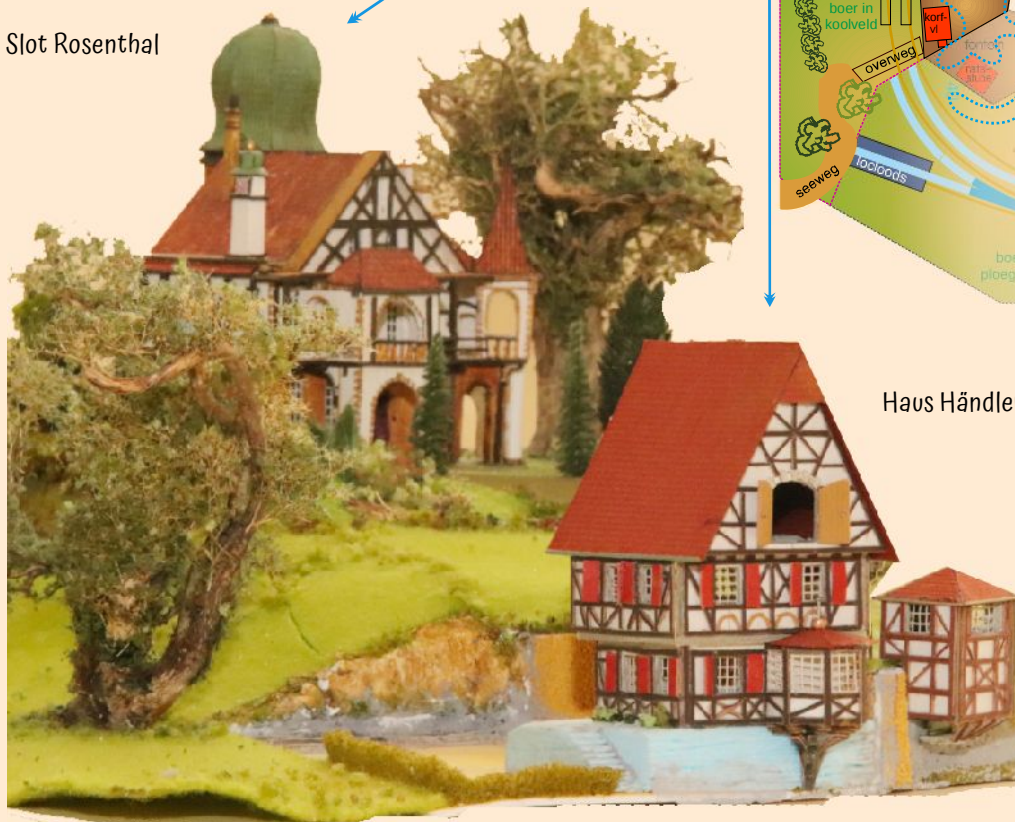
Haus Händler

De weg loopt helemaal omlaag het dal in met een linkerbocht naar de Thalsee. Aan de overkant boven het dal ligt het slot Rosenthal. In het dal takt de oprijlaan naar het slot af. Beneden in het dal voorbij het slot, zie je nog een huis. Dat is het Haus Händler, al sinds mensenheugenis een handel in vis. Buiten is een trap naar de eerste etage zodat de afnemers zich daar kunnen melden, want daar is het kantoor van Händler en vishandelaars wil men niet in huis. Halverwege de 19de eeuw komt de handelaar op een bizar idee. Hij koopt een walvis en laat die in zijn achtertuin opzetten. Het wordt al gauw een

toeristische trekpleister. Mettertijd besluit de oude Händler daar meer dieren te gaan houden. Hij wordt een vermogend man. Als zijn zoon die rijkdom erft besluit hij de liefhebberij van zijn vader voort te zetten. Hij maakt plannen voor een dierentuin in Rosenthal, maar daar is niet iedereen even enthousiast voor...

Slot Rosenthal

Haus Händler

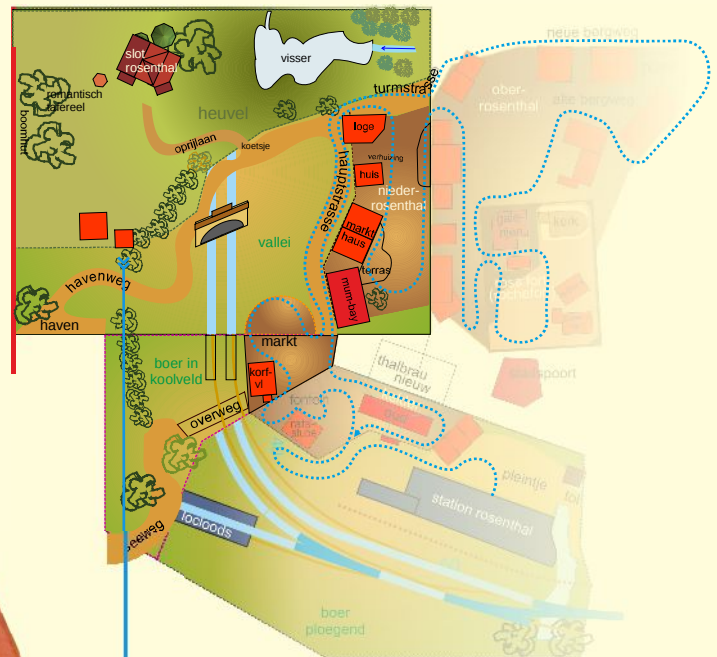
Wartehaus

Er is een vreemd torentje naast het haus Händler. Het lijkt waarachtig wel aan de rotswand gelijmd. Dat is het Wartehaus. Ooit behoorde dat samen met de kruittoren tot de belangrijkste vestingwerken van het dorp. Het diende om een eventuele aanval van overzee snel op te merken zodat de poorten van het Ross Fort konden worden gesloten. Het is nu alleen nog een pakhuisje. Het zal mettertijd wel worden afgebroken voor die dieren-tuin.

Aan het eind van de Hauptstrasse kom je op een splitsing waar je rechts de Turmstrasse ingaat. Je loopt door de Turmstrasse en dan langs de Neue Bergweg boven het Rosenthal, gek genoeg naar boven voorbij Nieder-Rosenthal. Dat is ook de weg naar het Freilichtmuseum waar je al eerder bent geweest. Boven je zie je de Kruittoren waar je later nog komt, maar eerst ga je nog verder omhoog...

Wartehaus

Levenskunst

Helemaal aan de bergrand van het dorp kom je in de Nordstrasse. Daar staan drie kleine huisjes. Twee ervan werden ooit bewoond door de heren Liebermann en Schitzler die altijd ruzie hadden. De heer Liebermann was kunstschilder en vertoefde regelmatig in de Galerijen (daar kom je nog). Hij schilderde het liefst gewone dingen, maar altijd heel somber. Kunst handelaar Schitzler vond Liebermann een 'Grabmaler' en zei dat hij 'es naar Berlijn moest, want dáár wordt pas geschilderd: modern! Impression! Maar Liebermann weigerde met de moderne stromen mee te gaan.

Vlak voor 1900 liep de ruzie zo hoog op dat Liebermann inderdaad naar Berlijn ging. Toen hij en Schitzler elkaar jaren later ontmoetten werden ze de beste vrienden. Schitzler had gelijk, zei hij later, lachend tijdens een vriendenlezing in de Galerijen. Hij was toen aan zijn tweede Jugend (Stil) begonnen.

In het derde huisje woont een oudere vrouw alleen die niemand kent. Ze wil niets met die beide mannen te maken hebben. Maar wat niemand weet is dat zij nu en dan bezoek krijgt van een oudere man die 's nachts een wandelingetje maakt. 't Is een klein proper huisje met een hoge stoep...

A detailed model of a traditional German half-timbered house, likely a Black Forest style. The house features a steep, dark blue tiled roof and a prominent white chimney. The exterior walls are white with dark brown timber framing, including decorative half-timbering on the upper floors. The house is built on a slight incline, with a small wooden fence and a path leading up to it. In the background, another similar house with a red roof is visible, and the scene is surrounded by greenery and a small body of water.

Langs de Alte Bergweg staan twee riante villa's. Het grootste is van een beroemde arts die beweert dat het mogelijk is organen van de ene naar de andere patiënt te verhuizen. De medische wereld vindt het geweldig, maar de meeste gewone mensen maakt het idee onrustig dat iemand in de toekomst hun organen afhandig kan maken. De zoveelste dwaas die voor God speelt!

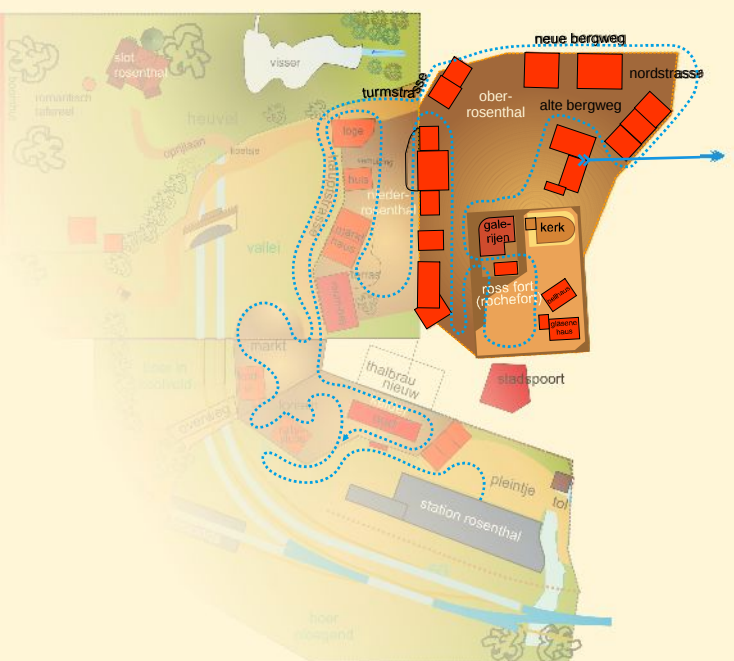
Dit is ook de mening van zijn buurman rentenier Schulz, een vroegere koopman in hout, die overigens graag opschept over zijn eigen verdiensten. Hij komt uit een oud geslacht van houtvesters dat vroeger noordelijk van het kasteel Thal Brück was gevestigd. Door de uitbreiding van het kasteel werden zijn voorouders genoodzaakt zich hier te Rosenthal te vestigen en Rosenthalers zijn ze dan ook geworden. De heer Schulz heeft zijn hout-handel inmiddels overgedaan en is gepensioneerd. Hij bezit een eigen houten boot en gaat jaarlijks op reis... én, hij heeft een hekel aan chirurgijnen.

Haus Oberdorf

Vorbij de twee villa's ga je linksaf richting het grote Haus Oberdorf. Dit huis werd vanouds bewoond door de Magistat. In de 18de eeuw is het huis strategisch aangekocht door de kerk. De volgende eeuw werd het een klein ziekenhuis. Pas kort geleden heeft het zijn oude functie terug gekregen. Opnieuw zetelt de magistratuur van Rosenthal in het gebouw terwijl in de dorpstuin ervoor nu en dan een bal wordt georganiseerd. Er is inderdaad wat activiteit in het parkje, want er is vandaag jaarmarkt in Rosenthal. Daar was je voor gekomen, maar het bal valt je een beetje tegen. In dat opzicht is Rosenthal toch écht een dorp.

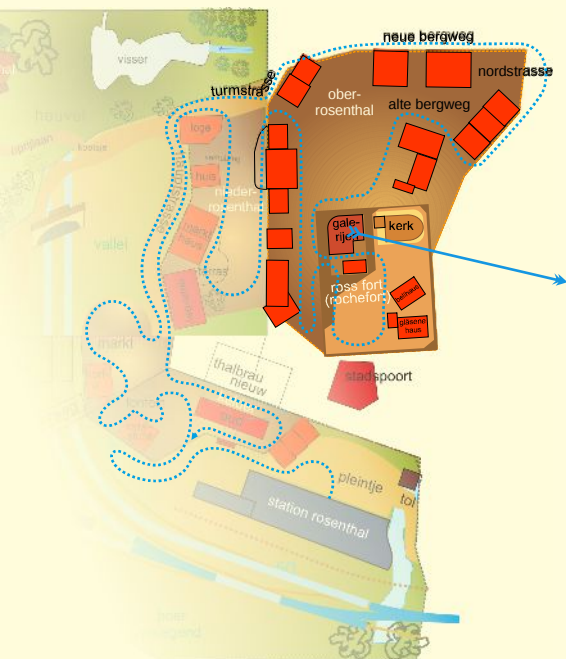
Dan ga je maar de Zuidwal op en komt langs een steile wand. Dat is nou het oudste gedeelte van het Ross Fort, zegt een bewoner. Het is een hele klim voor iemand die het niet gewend is. Je laat je niet kennen en begint aan de eerste weg omhoog. Dan kom je bij een houten trap en verderop bij nog één. Een derde trap wil je eigenlijk niet op, hoewel daar de kunst te zien schijnt te zijn. Even doorzetten dan maar... Er staat immers 'Jugend Stil' op een bordje.

De galerijen

De Galerijen, zo heten deze gebouwen, verheugen zich in heel wat meer belangstelling dan de oude kerk die er achter staat. Sinds kort gebeurt daar onder jongeren van alles dat men Jugend Stil noemt, een losbollig gewirwar van kunstuitingen die wel nergens toe zullen leiden (dat meent Liebermann, maar Schitzler is het daar niet mee eens!). Je bent toch wel benieuwd naar wat die jeugdige stijl dan wel inhoudt en neemt ook de laatste trap. Een kwartier later heb je het wel gezien. Jugend stil, denk je nog, want het heeft best indruk op je gemaakt.

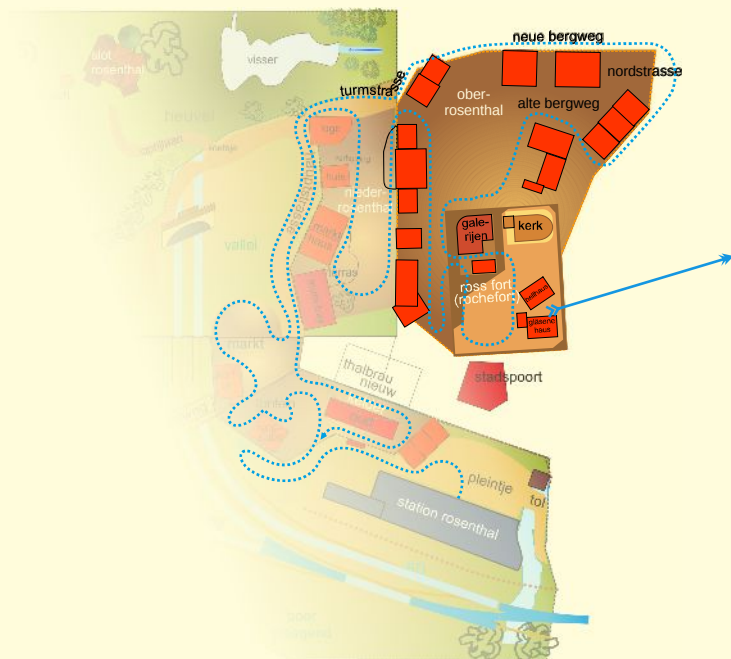
Terwijl je de trap weer afdaald zie je hoe je bij de kerk kunt komen. Je gaat tussen de huizen door en komt op het voorpleintje. Dit is het hoogste en oudste deel van Ross Fort, waar de orthodoxe kerk al duizend jaar op een verhoging staat. Er zijn hier maar weinig kerkgangers. De meeste gaan in Thal Brück naar de kathedraal. Nu zie je pas dat je er achter de kerk om ook had kunnen komen. Een stenen plaquette in de toren vermeldt de naam Barbarossa Fort, die het gehucht oorspronkelijk had. Het is een schilderachtige kapel met veel barokke versiering en het is van binnen beter onderhouden dan van buiten. Hier kun je een klein stenen bruggetje over.

Bellhaus

Oostelijk van de kerk op het oude Ross Fort is dan het Bellhaus. Men is het er niet over eens of de naam uit het Frans komt (mooi huis), uit het Hollands omdat er een klokkenspel op het dak staat, of omdat het bewoond wordt door familie van de uitvinder van de telefonie. De man die er nu woont houdt zich samen met zijn vriend Ferdinand bezig met de ontwikkeling van de aviatuur (luchtvaart). Ze baseren zich op de ideeën van Albert Stern met zijn vlieger, maar willen er wél een motor in hebben.

Naast het Bellhaus bevindt zich vanouds het dorps huis. Voor de eeuwwisseling is het gemoderniseerd en sindsdien wordt het 'Gläserne Haus' genoemd vanwege de grote ramen. Het lokale dorpsmuseum is er in gevestigd en er wordt ook nog steeds vergaderd.

Gläserne haus

Daarvoor heeft men er aan de voorkant een kantoor bij gebouwd. Het schijnt dat er zelfs bruiloftsfeesten worden gevierd omdat het zo dicht bij de kerk is. Je gaat eens door de tuin helemaal naar het hek om over het benedendorp uit te kijken, maar je ziet vooral de brouwerij en het station. Om van hier weer beneden bij die brouwerij te komen moet je een hele reis maken. Eerst terug naar de kerk en vandaar weer door de Galerijen heen de trappen af. Maar nu neem je wél een lagere weg terug naar de Zuidwal.

Links Bellhause. Rechts Gläserne haus

Haus Mitteltorf

Naar het zuiden toe kom je bij het Haus Mitteltorf. Dat is op een hoek gebouwd waar ooit een vestingtoren was gepland. Vroeger was daar de houthandel van Schulz. Daarna werd ook dat een Gasthaus. Tegenwoordig is er een aantal appartementen in gevestigd.

Verderop sta je opeens voor een klein hoog vakwerkhuis dat aan de achterkant een blinde muur heeft. Maar aan deze kant zitten wel ramen en aan de zijkant ook een deur. Het is bewoond. Er woont een handelaar, maar het is niet bekend in wat. Je vermoedt dat het een wijnhandelaar is, want er stopte zojuist een wagen voor de deur waar de voerman kistjes wijn begon uit te laden. Maar het kan natuurlijk ook een drinkebroer zijn, of een wolhandelaar, dat komt hier ook veel voor. Wollen lakens zullen de mensen nu eenmaal altijd nodig hebben. Dat verandert immers nooit.

Kruittoren

Aan de grens van het bovendorp kom je bij de kruittoren. Die speelde ooit samen met het Wartehaus een belangrijke strategische rol. Daar, noordwestelijk in het dorp was namelijk ooit een vestingwerk gepland. Maar het is alleen dit kruittorentje geworden, nu nog slechts opslagruimte en ook dit zal mettertijd wel worden afgebroken. Toch was de kruittoren vroeger heel belangrijk voor de verdediging van het vroegere Ross Fort.

Er tegenaan leunt een heel klein huisje. Daarin woont een oudere man alleen die niemand kent. Wat niemand weet is dat hij nu en dan 's-nachts een wandelingetje maakt naar een huisje in de Nordstrasse, waar een zekere dame alleen woont. Je loopt eens om dat huisje heen om naar slot Rosenthal te kijken. 't Is een mooi landgoed met grote oude bomen. Dat kun je van hieruit over een meertje zien in de verte. Onder je ruist een kleine maar diepe waterval. Achter je bevindt zich nu het oudste, hoogste deel van Ross Fort met erachter nog het Castellum.

Haus von Stauff

Aan het einde van de Zuidwal staat links het Haus Von Stauf dat iets van een paleis weg heeft. Dit huis staat nog n t met deze kant in het bovendorp, maar aan de andere kant in het benedendorp. Dus ga je het ook eens van die andere kant bekijken. Je slaat tweemaal linksaf en dan sta je er voor.

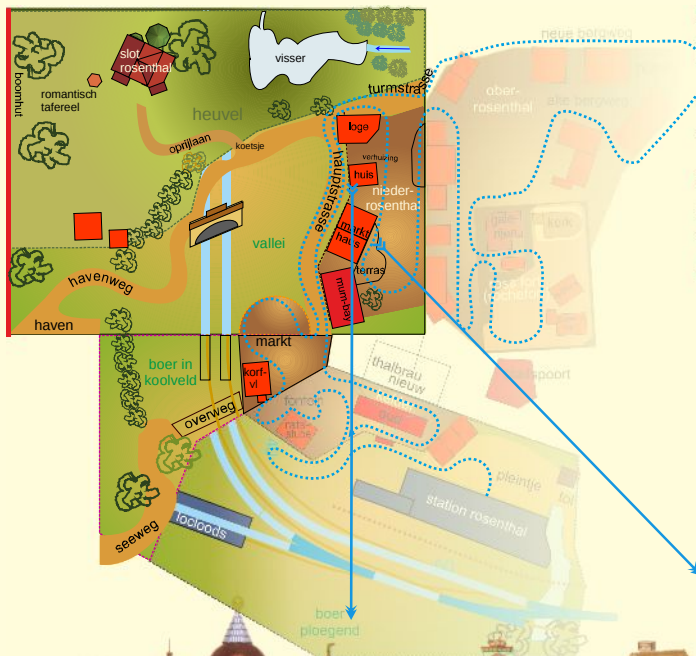
Het heeft een grote middengevel met een groene dubbele deur en twee zijvleugels. De rechter vleugel is een woonhuis, links is een wagenpoort. Hier is een stalhouderij gevestigd met beroemde zilverschimmels uit Lipica in Slovenië. Lippizaner paarden schijnen in Oostenrijk zeer gewild te zijn.

Omdat je steeds heuvelafwaarts gaat kom je nu op de Alte Markt van Nieder-Rosenthal. Je laat het Haus von Stauff achter je en gaat de blinde muur van het onbekende handelshuis voorbij tot aan het Haus Mitteltorf. Als je daar oversteekt kom je weer bij hotel Mum-Bay en dan...

Het markthaus

Naast Mum-Bay, aan de rechterkant, is een middeleeuwse galerij met drie huizen die gebouwd zijn boven een arcade van drie gotische stenen bogen. Dat is het zogenaamde Markthaus waar de Middeleeuwse markt van Rosenthal ooit is begonnen. Nu is daar een gezellig terras, tijd voor versnapering? Nee, nog niet. Je loopt er nog eens onderdoor om naar de spoorbrug in het dal te kijken, maar er komt geen trein meer.

Net als je terug langs de muur loopt naar het groene 'middeleeuwse' huis komt er toch weer een trein voorbij. Je ziet hem niet, alleen rook en stoom. Als het hier dan zo druk is op het spoor zie je er later vast toch nog een...

Het groene Treppenhaus heeft ook weer van die gotische bogen. Eigenlijk is dit niet écht middeleeuws, maar een 19de eeuwse imitatie van de burens. Onder het pand is iets gaande, want er staat allemaal huisraad. Ze zijn hier blijkbaar net iemand aan 't verhuizen. Achtereenvolgens komen er wagens voorbij met een kachel, een linnenkast en andere spullen. Mannen met handkarren en vrouwen met huisraad zijn al op weg naar hun nieuwe huis...

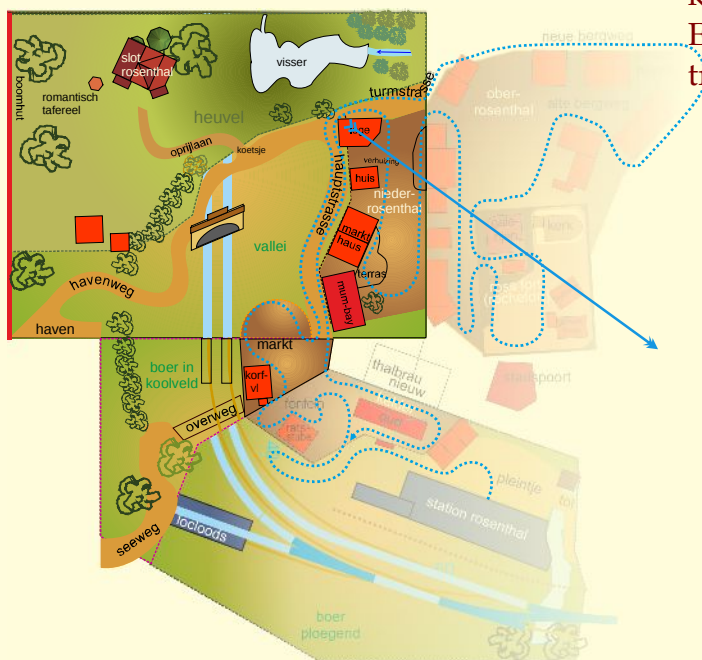
Loge

Zo sta je dan helemaal aan de noordwestpunt van het dorp. Daar is ook weer een bijzonder huis, een soort gasthaus of is het een hotel? Je was er natuurlijk al onder langs gekomen. Maar nu zie je pas dat het een merkwaardig gebouw is met een zeer bijzondere uientoren op de hoek.

Men zegt dat daar af en toe in de loge een gezelschap van intellectuelen bijeenkomt om te discussiëren over maatschappelijke zaken. Het kijkt uit op het landgoed van slot Rosenthal. De eigenaar daarvan is een stokoude intellectueel. Hij is een beetje vreemd. Je komt de hoogbejaarde man bij toeval tegen als hij met een stokje wandelt.

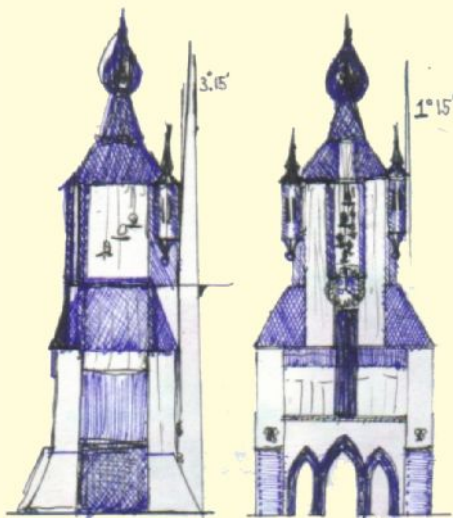
“Prachtig park is dat, he!” merk je op, maar hij antwoordt boos: “Ja, mijn park, maar straks gaat alles weg voor die toeristen! Hier komt een dierentuin, zeggen ze!” Het schijnt dan ook dat de heer Händler hier een dierentuin wil aanleggen, maar daar is nogal protest tegen.

“Het wordt hier nog een beestenbende, een soort Parijs”, zeggen de intellectuelen. Je vraagt je af hoe ze zich dan Parijs voorstellen? Die dierentuin zal er trouwens wel nooit komen. Daar steekt de hoogbejaarde man zijn stokje voor! “Daar breken ze toch mooi mijn slot niet voor af!” Nu moet je helemaal terug naar de markt en het uitkijkpunt. “Hoe kom ik daar”, vraag je. “Helemaal terug naar boven, of..”, lacht hij geheimzinnig: “...mee komen!” Hij gaat de schemerige loge in. Een deur helemaal achterin voert naar trappen omlaag in een duistere diepte...

Alte Tor

Langs duistere trappen met hier en daar een geheimzinnige deur kom je veel lager bij precies zo'n griezelige deur uit. Hij kraakt open en dan sta je opeens weer in de Turmstrasse met je ogen te knipperen. Opgelucht bedank je de oude man en werpt een blik op de indrukwekkende spoorbrug met zijn stenen bogen.

tekening van de Alte Tor

De hele weg langs het dal komt er geen trein. Zo kom je weer bij de brouwerij. Maar nu ga je de Torstrasse in, tussen de brouwerijgebouwen door. Links voor je torent vanuit de laagte de Alte Tor op, de enige poort van Rosenthal. Tenslotte werp je boven het station nog een laatste blik vanaf de muur naar een tolhuisje in de verte, de toegang tot het woud met de weiden. Daar wil je een andere keer ook wel eens heen, maar voorlopig is je rondreis door Rosenthal zo wel voltooid. Je draait je om en bedenkt dan dat je hier weer aardig in de buurt van de Rats Stube bent. Toch maar eens even proeven hoe zo'n Korenklokje smaakt...

Locstation

De korenklokjes waren verfrissend en karaktervol. Maar je wandeling is nog niet helemaal af, want nu moet je nog doodmoe terug naar het station. Opnieuw kom je langs het spoor. Aan de overkant is een locstation, een loods met een werkplaats waarin men hier zijn eigen materieel stalt en onderhoudt.

Aan de overkant is een boer aan het mopperen over zwijnen die zijn oogst vernielen. Die zijn natuurlijk uit het woud gekomen en hebben zich niet laten tegenhouden door het tolhuis. Voorbij de goederenloods kom je weer bij het station. Daar moet je lang, héél lang op de trein naar Thalbrück wachten. Maar het wachten wordt beloond, want eindelijk dendert daar sissend en stampend, temidden van zwart opbollende rookwolken en witte dampflarden, trots zo'n diepblauwe stoomlocomotief van de TEG, binnen... en wel vóór jouw trein!

Jouw trein op station Rosenthal